

ZABLAĆE

STIPE GRGAS

SADRŽAJ

I.	8
Počeci	9
Podrijetlo (I)	10
Podrijetlo (II)	11
Podrijetlo (III)	12
Utemeljitelji	14
Čovjek i more	16
Domorodac govori iseljeniku	17
II.	18
Suhozid	19
Jadran kakav je nekad bio	20
Zablački sapun	21
Patrijarsi	22
Žene	23
Rodoskvrnuće	24
Pogled stranca	25
Murka	26
Salbunari	27
Posao	29
Zov divljine	30

III.	31
Rat	32
Govori Fritz Raedler	33
Dvanjka	35
Glad i rat	36
Ja i Fritzova ljubavnica	37
Moj stric u ratu	38
Galebovi	40
Onaj rat	42
Ovaj rat	44
IV.	45
Novo vrijeme	46
Red vožnje	47
Blizina	49
Crkva	50
NK Polet	52
Lopta u mirovini	54
Mol	55
Gospodari ljeta	57
Striptease	59
Pod slarom	60
Tice	61

Narikače	62
Duša blagorodna	63
Jabuka	65
Vrijeme moje matere	67
Golf u Zablaću	68
Ulje	69
Posmrtno slovo	70
 V.	 75
Zablaćani u svijetu	76
Na bruklinškom mostu	77
Prvi povratak	78
Lučki radnik	80
Djed po materi	81
Muška loza	82
Bijela udovica	83
„Pajpkoveri“	84
Fotografija	86
Rad i zanati	88
Na Staten Islandu	90
New York Flyers	91
Zalogaj	94
Zagonetka	95

Zablaće close	96
Zablaćani u Boontonu	98
VI.	100
Bracera	101
O prezimenu	102
Samoća	104
Nostalgija	106
Političarima	107
Mreža se steže	108
Tebi	109
Plavi vrt	111
30. kolovoza 2007.	112
Sklonišna zaštita	114
Geografija zemlje	115
Zidovi	116
Jednoć noćobdija	117
Bazen	118
Ja i Zablaće	119
Pupkovina	120
Starost	121
Oporuka	122
Mirilo	123

Ako bude povratka	124
Neopjevani kraj	125
Dalmacija	126
Uglas	127
Prevaga	128
Hrvatski pjesnici	129
Šibenski bard	130
Ispod Svilaje	131
Grančigula	132
Metamorfoza	133
Na kraju godine	134
<i>Otvoreni kraj ili fusnote bez kojih se može...</i>	135
O autoru	140
Impresum	141

Kada bih mogao još jednom porazgovarati sa Seamusom Heaneyem
(1939–2013), zadnjim bardom 20. stoljeća, rekao bih mu:

Ne, dragi Seamusu, ni ovdje nema prerija
koje u suton režu veliko sunce

Više nego na tvom zelenom otoku
sve je ovdje skućeno
ubogo i malo
Ovdje lopatu u zemlju ne možeš zariti
Plitka je

Zamahnem li lašunom
ударит ću u kamen
Katkada zaiskri

Rekao bih mu da me je zadivio skromnošću kada mi je rekao da su svi irski
pjesnici samo fusnote velikom Yeatsu. Iz Yeatsovih visina sišao je na zemlju i to
iskustvo pretočio u „zemnost“ svojih stihova.

I.

POČECI

Zalud je ovdje tražiti tragove dolaska
iskati urez
ili zapis o početku

Crkveni spisi su kratkoga vijeka
Na bakrorezima
između slobodnolebdećih toponima
Foreccia de S Nicolo
Zabalachtie
Soline
samo gluha
tupa praznina

Grobljanski su datumi
najvećma onih koje smo poznavali
Čak se ni na Fortisa ne možemo žestiti
u njegovu putopisu nas nema
osim onih kapi smole što cure iz tršalja
koje su pustili rasti pastiri
zbog hladovine koja pruža stoci za ljetne žege

Jesu li tu stoku čuvali Morlaci
jesmo li mi Vlasi
jesu li to bili Hrvati
Srbijanci ili Albaneži
meni je svejedno
kao što ni ti stokogoniči nisu marili
za one koji su tu bili prije njih

PODRIJETLO (I)

Nisam bio sa starješinama
kada im je došao glasnik iz obale
obećao im motiku
pristanu li služiti gospodaru

Zamišljam svojtu
zamišljam mazge
pse
ovce
nešto peradi
zamišljam ih na uzvisini iznad Mandaline
njihov prvi pogled na blata
i spuštanje kosom u dol

Zastaju na obali
okreću leđa moru
utaboruju se i prihvaćaju dar krša

Skupljam ovčje balege
i pripuštam u pjesmu
sve njih
mučaljive
pogurene
prašnjave od puta

Dobro nam došli

PODRIJETLO (II)

Dobro nam došli i vi
pristigli na ovu obalu morskim putem
ne kao brodovlasnici
ne kao noštromi
ne kao ribari
niti kao mornari

Refužo čeljad
uljuđenog otoka
vi ste bili mletački višak
vi ste bili služinčad
vi težaci
koje je gospodar Zablaća
naselio
u bunj
u kamene potleušice
u poetiku bestijalnosti

PODRIJETLO (III)

Druga kazivanja o početku su tlapnja

Ovdje nije bilo brodoloma
ovdje nije bilo argonauta
rodoslovlje je ovdje kratkoga vijeka
ne preporučam prerevna iskapanja
štogod bi se moglo naći

Pristigli ste bez popudbine
gorštaci i boduli
ne baš sol zemlje
na ovaj krš
između solana i mora

Vaša je to zemlja:
i negdašnje zgarište
i blato
i gaj
pustopoljina i vrtača
borova šuma
: ova zemlja vaših kavgi

Zemlja je to o kojoj slušah u njujorškom restoranu
Ponticelli na Broadwayu u Queensu
ne više kao o zavičaju
nego kao o prigodi za ulaganje

Zemlja
između katastra zemljišnjika i sudskog pravorijeka

Zemlja po kojoj sada ruju geodeti
po kojoj ruju naše mržnje i strahovi
naše đelozije

Zemlja

koju posjedujemo kao desetinu
petnaestinu
zemlja razdijeljena u paramparčad
usitnjena kao i mi sami
u pravo vlasništva nad osamom

UTEMELJITELJI

Ovaj poluotok je naš
reče Antun
Ivan ili Josip Fontana
Ovdje s desne strane uvale
sagradismo vilu s uljarom
Trebali su nam krčitelji
trebali su nam kopači
trebali su nam stokočuvari
trebali su kovači
da iskuju motiku i lopatu
plug
obruče za bačve

Podanici su nam došli iz vrleti Zagore
drugi
s otoka
Marni su i poslušni
tvrdi
mučaljivi i uporni
Prinose nam masline i mošt
ispunjavaju svoje dužnosti

Stamen je kamen na kome stoji kuća ova
kamenice pune ulja
bačve nabrekle od vina

Car me je odlikovao titulom viteza
„di Val salina“
Kako i dolikuje tituli
pozvao sam Pavla Bionia
da mi sagradi kapelu
naručio sliku Svetog Ivana Krstitelja
kod Salghettia Driolia

Oba me upitaše zašto baš ovdje

Prozori su mi otvoreni moru
gledam ga za zlog ili dobrog vjetra
zaštićen ovdje od njegova bijesa
i znam da će mi moj puk
napuniti konobu
nahriniti živinu
donijeti drva za ogrjev
Ovdje mi je dobro
potrudit ću se da tako ostane

ČOVJEK I MORE

Težak i težakinja
čobanin i čobanica
skidaju suknene bičve
bojažljivo moče noge u moru
Desetljeća će proći
prije negoli se osmjele
zakoračiti do koljena
pa do pasa
do tjemena uroniti u vodu

Krčitelj crvenice
čuvar ovaca i krava
postajao je
Homo littoralis
čovjek priobalja
svakim suočenjem s nepodatnošću mora
s jezom koju budi njegova nespoznatljivost

Ma kakvo *mare nostrum*
koješta
more je uvijek tuđe
more je uvijek bilo i bit će
samo svoje

DOMORODAC GOVORI ISELJENIKU

Vama prekomorska braćo
naviklima na priču o poslanju u divljini
vama nastanjenima u zemlji
koja sebi tepa da je grad na brdu
naša je priča odveć profana

Da je ovdje bilo kakvog poslanja
po nalogu čovjeka ili boga
recimo nekakvog dekreta velmože
nekakvog egzodusa
pamtili bi ih pismohrana
ili makar usmena predaja
Ne, ovdje nema ništa od toga

Na poluotok smo stigli po diktatu želuca
nalog su izdali tupi pogledi
gladne djece
u otočkom uboštvu
zavijanje zvjeradi
u kraškoj vrleti

Stoga kada pustite sondu u mrak prošlosti
do načuljenih ušiju
neće doprijeti
prisan glas srodnika i pretka
nego mucanje gladi i zavijanje zvijeri
koje baštinimo
kao sva čeljad dalmatinskog krša

II.

SUHOZID

Reci suhozid

reci mocire

reci gromača

suhomeđa

Suglasnici kao da miluju

sivi

kišama isprani kamen

Reći krčiti

je već drugi par opanaka:

zamahnuti lašunom

zariti polugu

uza kamen

labaviti ga i čupati

rukama slagati

Danas na obližnjem veleučilištu

poučavaju vještinu slaganja kamena

ruše zidove i gomile

zaboravljaju da su se gromače

nekad crvenile

ali nipošto od stida

JADRAN KAKAV JE NEKAD BIO

Kažite im stoga nešto o krčevini
poučite ih kopanju
poučite ih jamanju
poučite ih lozi i maslini
poučite ih bodljikavoj drači
poučite ih smriki i rakiti
poučite ih kako držati motiku
poučite ih njome zamahnuti
nemojte da odveć brzo odustanu

Uputite ih kako opkoračiti brazdu
kako se nad njome sagnuti
kako škrapetom odgurnuti i zbiti iskopanu zemlju
Podijelite s njima kruh i slaninu
gutljaj bevande
odahnite u hladu smokve
Vratite ih onda opet u brazdu
da dirinče dok ima danje svijetlosti

Trudne i prašnjave
pustite ih da pješače doma
Prije toga isključite struju
zatvorite slavine
neka zaspu mrtvi umorni
u prašini i znoju tijela svoga
Poslije toga više ni u snu
neće htjeti prizvati
Jadran kakav je nekad bio

ZABLAĆKI SAPUN

Pralo se gnjilom
zablaćkim sapunom
na vruljama boćate vode

Prali su se dronjci
tukli teški popluni

Nisu prali žlice i viljuške
iz straha da ih pranje ne stanji

Kasnije su se na vrucima
prale iznutrice
zaklanih prasaca

Ni dan-danas
ne mogu isprati sa sebe
gnjilom požutjelo more
ili more crveno od krvi
nad kojim dreče poludjeli galebovi

PATRIJARSI

Patrijarsi obora
tvrđi i osorni vladari polja
čeljadi i stoke

Kažu za mog pretka
da su se sve žene u kući
morale okupiti
poduprti ga
pridržati mazgu
da bi uzjahao Napoleon
gaja i vinograda

Za večerom se znao red:
žene za jednim
muški za drugim stolom

Napoleonu bi u zajedničku zdjelu
koncem vezali stabljike zelja
najmekši smotuljak
za kojim nitko
ama baš nitko drugi
nije nikada posegnuo

ŽENE

žene sagnute nad zemljom
žene sa zavežljajem drva na glavi
žene u dimu i lugu kamina
žene težakinje
žene peračice
žene kuharice
žene kućanice
žene četiri kantuna svakoga doma
žene djevojčice
žene sestre
žene žene
žene rodilje
žene majke
žena koja je rodila u polju
žena koja je rodila na brodu
žena koja ih je dvadesetak narodila
od njih
samo pet-šest sačuvala
žena koja se dičila
da joj muž nikada nije vidio
golo koljeno

RODOSKRVNUĆE

Zaljubio se u rođakinju
do ušiju
Cmizdrio
Ultimativno zatražio za ženu

Selo je bilo malo
u sebe uvrnuto
puteljci uski
ispaše duge i dosadne
fitilj za rodoskrvnuće
koje
zakopate li dublje
nije iznimka nego pravilo

POGLED STRANCA

Ako je krajem 18. stoljeća
putopisac Joseph Lavallee
pokraj šibenske katedrale
vidio
kao što zapisuje
najimbecilniju čeljad
čeljad koja se hrani
insektima
ribama i školjkama
koja vazdan sjedi na kamenu
čekajući naplavinu mora
što bi tek rekao za puk
marvu
izvan gradskih zidina

MURKA

Komina

murga

talijanska *morchia*

mi kažemo murka

za talog koji ostaje poslije mljevenja maslina

Skupljali smo ga za uljanice

kasnije za glancanje umrežkanog mora

Galitzenstein

iliti modra galica

Njezinom rastopinom škropili smo lozu

nabadali ju na osti

spuštali u bužu na dnu mora

Čuvari trsja

ali i predatori mora

spojismo kopno i vodu

ali uvijek ostali nekako između

ili iza

iza blata

iza grada

iza mora

iščekujući ondje dar ili događaj

sličan onome

kada hobotnica procvjeta kracima

nakon što ju je galičina kiselina prisilila izaći

iz staništa

SALBUNARI

Ni pravi ribari
niti spužvari
niti koraljari
kao susjedi im otočani
Zablaćani su i na moru kopali

Salbunari
krmeljivi i sneni
zaputili bi se put Krapnja
na Harambašino
kopati
morsko dno

Prvo pa drugo bailo
Bailo za bailom
bailo
pa još jedno bailo

Puni do ruba
pa na vesla
put tvrđave
protiv struja kanala sv. Ane
do šibenskih gatova na iskrcaj
pa onda prazni
veslaj pa veslaj
natrag u Zablaće

Sutradan
koji je započinjao još iste noći
sve iznova
Znali su reći da su se naspavali
veslajući

Salbun u odjeći

salbun u koži

u kosi

salbun u ustima

salbun u međunožju

salbun u guzici

Salbun je bio početak i kraj:

salbun hranitelj

ali i mokri teški salbun koji utapa

kao onomad za bure na Pukljanu

Znali su vodozemci

da može biti gore

čuvši da kod ubogijih Raslinjana

iz dimnjaka ne suklja dim

sve dok ima suhih smokava

POSAO

Ugledavši dim teretnjaka iza južne punte Zlarina
potrčase po škipe i motike
Navukli bi
štucne
gumenjače
pa kao jurišnici
naši bi se prvi atletičari
sjurili u istovarnu luku

Pobjednici su ušli u štivu broda
poraženi se pokunjeno vratili doma

Jurišni trk nije imao sudaca
ali dinar koji su pobjednici osvojili
bio je velik
kao pehar koji danas dižu
pobjednici lige šampiona

ZOV DALJINE

Naum im je bio vezati nas za tu školjavu zemlju
ali svaki put kada bismo uspravili kičmu
zabodeni kao klinovi u crvenicu
udahnuli bi zrak s juga
vidjeli
Zlarin stamen kao slon
Prvić
spojen s vodičkim kopnom
Drvenik
pa manjušnu Dvanjku
nisku školja
koji mame na odlazak
crtu mora i neba
zov nekih drugih obala

III.

RAT

Bilo bi puno bolje da nas je i tada mimoišla velika povijest
da smo se pritajili među njezinim međašima
da smo iscurili u njezinu anonimnost
Bilo bi puno bolje da nije bilo tog proljeća

Bilo bi bolje da nas
četrdesetičetvrte
nisu pohodili demoni
da *Giovinezze* nisu
zamijenili napjevi domaće radinosti
Oj Zabláće selo na kamenu
Večeras će gorjeti u plamenu

Bilo bi u svakom pogledu puno bolje
bolje za nedužne žrtve zlotvora
bolje za razum svjedoka zločina
bilo bi puno bolje
da ne moramo uvijek iznova objašnjavati

GOVORI FRITZ RAEDLER

*Ich war der Führer einer internationalen Brigade
einer Brigade zusammengesetzt aus Gaunern
aus Schuften und Mordern*

nema što
četa odabrana
čistokrvnih Nijemaca
nas folksdojčera
Čerkeza Kozaka Rusa
četničke marve
Srba i pokojeg Hrvata
Došli smo u ovu kamenu pripizdinu
kada je već bilo jasno da je stvar izgubljena
Došli smo posijati strah
potamaniti što se još može
kupiti vrijeme za neko čudo

Obučeni u neprijateljske uniforme
predstavljali smo se kao osloboditelji
saveznici
Zaiskrilo bi im u očima
ugostili bi nas hranom i pjesmom
cvijećem
Mi smo im uzvratili kamom i metkom

Stegu u postrojbi sam držao
dopustivši im da se oslade
nad zatočenim ženama
djevojčicama
da se ižive nad zarobljenicima
kao onomad kad smo se dočepali ranjenog terenca
Nakon moje stručne obrade
pozvao sam dva brata iz postrojbe
Dojurili su kao vile

dotukli ga nogama
cjepanicama
pomokrili mu se u razjapljena usta

Ovdašnja čeljad nas se klonila
strah je sasjekao svaku pomisao na neposluh
strah koji ih je sledio
kada bi ugledali plutajuća trupla
u svojoj plitkoj uvali
uvali koja se onoga proljeća mogla zvati
uvala Fritza Raedlera

DVANJKA

Nisam volio to more
a moji junaci su bili
ljudi brda
šume
dalekih stepa
nevični veslanju
plovidbi

Kada bih osmatrao pred sobom otoke
Dvanjku sam jedva mogao vidjeti
Tražio sam tu hrid jer smo znali
da svjetioničar surađuje s ustanicima

Moreplovac
talac
nije imao izbora
nego nas odvesti na hrid svjetionik

Moji su poklali sve koje su ondje zatekli
pobili perad
sve zapalili
Sa krme broda
dok smo se vraćali u Zablaće
gledao sam
jezike vatre

Dvapat ili triput kada sam bio u blizini Dvanjke
Kao da sam čuo
Fritzov ljudomorni glas
zadnji hropac
svjetioničara
zapomaganje umiruće čeljadi

GLAD I RAT

Rat je bio podmukla
nikada utažena glad
rat je bio
posno
sve posnije zelje
sve bolniji san
o masnom komadu slanine
Glad je bio usud i kob
glad koji razdire
glad koji je zahvatio živinu
glad koji su samo psi jednom utažili
kada su u svojim zubima
žvakali ruku
ili nogu
dio glave ili trupa
strijeljanih na uzvisini Pećina

JA I FRITZOVA LJUBAVNICA

Nisam znao da je to Marija
Fritzova ljubavnica
Gazila je moje brazde
koje sam cijeloga jutra kopao
Viknuo sam
opsovao

Vrativši se u selo
zgromila me vijest
da je Komandant Fritz naredio
svim mladićima da se ujutro postroje
na obali

Moja mati Marija je
suznih očiju
s bocom ulja
kleknula pred priležnicu
molila je da joj poštedi sina

Koračala je pred Fritzom
a on ju je zapitkivao
je li ovaj
je li ovaj
Prošla me je ne trepnuvši

Katkada se zapitam
je li ipak netko platio glavom
zbog njezine podvale
zbog moje naglosti
mojega prijestupa

MOJ STRIC U RATU

Šesnaest mu je godina bilo
kada su osmoricu strijeljali na fortici sv. Nikole
Ispod tvrđave su ležala još četiri tijela
Talijanski oficiri su mu naredili
da doveze konja i zapregu

Od straha nije mogao progutati krišku kruha
koja mu je mater dala
prije nego je konja ošinuo
i krenuo put tvrđave

Konj je poludio ugledavši nepomična tijela
pa mu je košulju prebacio preko njuške
Natovarili su mrtve u zapregu
kod Malog blata pokupili još četvoricu

Stric je pričao
da je iz tijela strijeljanih u tvrđavi
liptjela krv
dok krvi kod onih
strijeljanih na blatu
nije bilo
Strah im je sledio žile
Pričao je o vrisku i plaču
dok je prolazio selom
ali ono zbog čega se vraćao priči
bilo je hroptanje koje se čulo iz zaprege
molećiv glas koji je mucao
brate ne bacajte me u greb
ne u greb
sakrijte me u kapelicu

Stric se uvijek nećkao odgovoriti

tko je nad živim zatvorio grob
Na moje navaljivanje jednom mi je dao odgovor
ali ja ću ga zatajiti
zbog onog hropta groze
zbog toga jer smo zatajili
kao i onaj koji je zaklopio ploču

GALEBOVI

Ubili smo ga kao izdajicu
Nije mogao otrpjeti mučenje
pokleknuo je
i premda brat
rod
izrešetali smo ga mecima
takva su bila pravila

Morali smo se riješiti trupla
pa smo se odvezli kaićem
tamo blizu Drvenika

Ono čudno
ono što nije bilo po pravilu
bili su galebovi
galebovi kojih nije smjelo biti noći na moru
galebovi
koji su se sjatili na nas
napadali
krilima
kandžama
kljunovima

Štitili smo oči rukama
prestravljeno ih tjerali

Tek kada je more
progutalo leš
nestale su tice
kao što su niotkuda doletile

Jesu li to bili galebovi
ili nešto drugo
zlokobnije

ni dan-danas ne znam
Samo znam da ih ne volim u blizini
da ih se klonim
kao što se klonim te snomorne uspomene

ONAJ RAT

Mi nemamo razloga stidjeti se prošlosti
spomenik žrtvama i borcima
koji sada stoji na obali
dvadesetak metara od prvotnog ležišta
ne slavi ni krvnika ni slugu

I zvijezda koja je
prilikom premještaja
bila malko oskrvnuta
znam nipošto iz mržnje ili osvete
nevina je i čista

Možda bismo danas samo popisu
imena trebali pridodati
zlosretnog glavaru u službi tuđinu
taoca
kasnije žrtvu
pohoda na ljudomorni otok
i da
studenta
ustaškog časnika
čijega se imena samo rijetki spominju
kojega je obavještajac 11. dalmatinske brigade
prepoznao u koloni poraženih
i dobrosudsjedski smaknuo

Ali što će nam Ljuban u ovoj pjesmi
prepustimo ga njegovu
pomračenju uma
prepustimo egzekutore
pustoši njihovih srca
a naša otvorimo
žrtvama

i njih se prisjetimo
kao što se borac Treće krajiške sjeća
mlade Šiške koju je avionski mitraljez pokosio
na Miništu iznad Glamočkog polja
prije negoli je
lepa Dalmatinka
kao što kaže borac krajiške
uspjela ispričati sve o Zablaću
o berbi grožđa
školjkama
o koraljima na Zlarinu

OVAJ RAT

Neka mi se javi mudrac
koji je znao
da puštanje Bajage
ili Prljavog kazališta
ucrtava bojišnicu

da će glazbeno nesuglasje
nadjačati plotuni

da će gorjeti grad
da će nam plamen doći do kuća
da ćemo se naći sa zavežljajima na obali
pripravni na zbjeg
prije negoli su signalne rakete razdanile noć

da će mladić koji je pao kod Bilaja
dobiti ploču
u sjeni spomenika
na kojemu su imena njegova pradjeda
djeda
i petoro njegovih stričeva

IV.

NOVO VRIJEME

Kada se u ovoj vali
slegla velika povijest
nisu stršili ni junaci
ni izdajice
Ostali smo opet nekako postrani
izvan uznositih planova
upregnuća prirode i ljudi
u nacрте vazda odgođenog blagostanja

Doušnici
nisu odavde imali bogzna što prijaviti
Revni čuvari novoga poretka
popisivali su brodiće i broj vesala
neuki lokalni moćnici
prisiljavali
da maslinike
vinograde
ustupimo općem dobru
za šaku dinara
litru ulja

No ni oni se nisu ponajbolje snašli
u procjepu između
mijene morskih struja
i novog pogona
koji je ubrzavao otkucaje ura
pa bi znali još katkada reći
da ima lakat sunca

RED VOŽNJE

Od tada ih nisu budili samo pijetlovi
tulile su tvorničke sirene
fijuk dalekog vlaka
brundanje kamiona
koji ih je odvezio na posao
Čekalo se pristajanje
parabroda *Perasta*
koji se zapućuje put punte
Zlarina

Zablaće je prvi put bila postaja
reda vožnje
U zadimljenom salonu broda
začinjala se povorka
koja će prašnjavim cipelama
zakoračati
umivenim ulicama grada

Ne veličam trliš ni radničku cokulu
elektrolizu
crnicu
remont
ionako samo rijetki još spominju
Samo znam
da je ruke na stroju
bilo lakše oprati
nego crvenicu težačkih šaka
nego salbun stopljen s kožom

Kada bi biciklom pohodili grad
znam
da nije samo mrak kinodvorane
omogućio da se prvi put

kriomice

stope s gradskom svjetinom

BLIZINA

Nisu se ograđivala dvorišta
prolazili smo tik do vrata
nekima banuli na ručak
katkada prisni
katkada nepozvani gosti

Garifuli su resili prozore
crveni
miomirisni

Znali smo s vodom
natapali garifule s mjerom
Do stanovite mjere
znali smo s ljudima
znali smo da voda i ljudi
dolaze u ograničenim količinama

CRKVA

U knjizi *Sedam stoljeća šibenske biskupije*

zablačka se župa dvaput spominje:

Prvi put kao mjesto pogibije

don Ive Šarića 1944. godine

Po tom su nam pitanju ruke čiste

U opisu poraća u šibenskoj biskupiji

don Ante Skračić ne kazuje ništa

o zablačkom udjelu u obračunu s crkvom:

ne spominje udarce kamenja o vrata kapele

ne spominje kišu kamenja koja je zasula svećenika

dok je blizu solina napuštao selo

Štiti li šutnjom don Skračić svoju nekadašnju pastvu?

Ja to spominjem ne zarad pokude

niti bih držao prodiku

prvi se ne bih bacio kamena

Spominjem to jer je kamen bačen iz zaklona

jer su se počinitelji pritajili

kao što je kod nas uvijek neke zadržke

koja nas štiti od ozbiljnih zlodjela

ali nije štit od zluradosti i zavisti

I premda znam da je jednom ovdje brat nožem na brata nasrnuo

zbog isparene mreže

više mi govori prizor dva službenika u poglavarstvu

koji su se zajapureni

popljucali

u doslovnom smislu te riječi

Savršeno grezi ljudi

despitoži i despitože

nedovoljno zli

za zločin
nedovoljno dobri
za veliko dobročinstvo
despitožna čeljad
za maliciju spremna

Kada don Skračić drugi put navodi svoju nekadašnju župu
piše da je ovdje glede crkvenih sprovoda bilo najbolje
jer je ovdje samo jedan sprovod bio bez svećenika
Tko je zakopan bez svećenika ne znam
ali slutim da se svećenika zvalo reda radi
da je to bilo više iz straha
nego iz iskrenog kajanja

NK POLET

Trčali smo
igrali i orali
na Blatu
na Kršu
zvonili crkveno zvono
da odagna kišu
prizivali ju
da omekša stvrdnutu zemlju
da njome potrče
igrači rovokopači
igrači sablje
igrači mesari
igrači od gume
igrači koji znaju
igrači koji imaju volju
igrači grubijani
ali i igrači artisti
gazele
koji su loptu krotili kao domaću životinju

I kada u vrtu malih ura
ispod neke murve
ispod nekog volta
čujete prepirku
o ovom ili onom igraču Poleta
znajte da su u očima
tih staraca
svetkovine nedjelje
sva radost pobjede
sva tuga poraza

Pustite ih neka sanjaju
kako postižu zgoditak

taman prije negoli sudac odsvira kraj

LOPTA U MIROVINI

Sve se bijeli
ali ne od boje koju nosimo u srcu

Sve je bijelo
ali ne od labudova
kojih začudo ima u portu
već od sjedine veterana
koji akužaju
sad u špade
sad u kupe
u baštone u dinare

Na zidu su slike igrača
u modrome dresu
u crvenom
u žutomodrome dresu
u nebesko plavom dresu Man Citya
slike iz godina igara i čuda
kada je srce ovdje još kucalo

MOL

Kada su mi onomad na III. programu Radio-Zagreba
dodijeli riječ *mol*
nisu mogli znati za moju ekspertizu
nisu mogli znati da sam ja imao svoj vlastiti mol

Nisu mogli znati
da je baš na tom molu
u Gržinama
nastala misao
probudili se prvi osjećaji
Nisam u ono vrijeme čitao ili učio
niti pamtim neku mudru besjedu
nego udicu bačenu u more
špara i kneza
sporo puzanje grmalja
Bože kakve moći sunca
kakve sabranosti i punine
onih dana kojima kao da nije bilo kraja

Nisam tada znao da je moj mul mol
da ga neki zovu muo
da ima i gatova i pristaništa
da ona izbočina u protežnost vode
nije nastala klizanjem tla
niti naplavinom vala
nego su kamenje posložili ljudske ruke

Pamtim svoj mol u noći
treperavu svjetlost ferala
prostrt ulov
ugor škarpine
crnilo sipe
hobotnice

Pamtim riku isluženog tovara na molu
pri ukrcaju na put bez povratka
Rika njegova
doziva slike mog mula
smrznutog u zimskoj mećavi

Ja više nemam svoj mul
Ljudi koji ne pamte molove
šljakom su ga prekrili
Ljeti je ploha mula mravinjak
i ja
ja koji sam njime nekoć sam samcat vladao
sada bordižam
između razgolićenih tjelesa
spuštam bokobrane
prema visibabama
dižem bokobrane
u doticaju s tvrdim pupoljcima

Nema udice
kojom bi natrag vratio svoj mul
pukao mi je povraz
pel ne mogu odmrstiti
Možda bi bilo bolje
da svoj mul nisam nikada ni imao

GOSPODARI LJETA

U svilčevoj čahuri
nategnutoj nad unutarnjim morem
za jare podneva
hodali smo selom
skrutnutim u omari
Gospodari ljeta
mislili smo da nam ni bog nije ravan

Kada su prvi ljetni nomadi stigli
na ovu ubogu obalu
nismo se pitali što ih je privuklo
kruzima i škrapu
lažini
nedovršenom nasipu u vali
Blenuli bi
zagledani iz rive
u krv sumraka
tamo iznad Zlarina i Prvića
Vraćali bi se i razapeli šator
ispod istog bora
kao da su svoji na svome
vadili s nama
pidoče kamenice
periske
gostili se s nama
na večerama rastuće požude
Nismo znali da suše školjke
da bi iz njih
u dalekim zimama
oslušnuli zov ove obale
obale na kojoj smo mi
gospodari ljeta

pohotnici
bili lovci
a htjeli biti plijen

Ostarjeli satiri
i sada znadu osmotriti svoje nekadašnje lovište
Na njemu više nema nimfi
nema ni gospodara ljeta
tek u beton urezana imena
strasti
zapomaganja
imena koja će jugo izgristi
zauvijek isprati

STRIPTEASE

Bičve

hlače

kaput

košulju

gumenjače

kotulu

bluzu

mudante

koliko su ih godina

desetljeća

stoljeća

skidali

komad po komad

prije negoli su kužno more

otkrili kao lijek

koji liječi svaku ranu

pomamili se za njim kao za drugim krštenjem

POD SLAROM

Pod slarom iliti slorom
matrone su ljeti mijesile kruh
prale robu
dopirao je do ulice
njihov žagor
smrad iz obližnjih štala

Zimi je pod slarom bilo pusto i tiho
dok tišinu ne bi proparalo
skvičanje
svinjokolje

Grozotnijeg glasa nisam čuo
i nisu ga baš svi mogli podnijeti

I kao što je bilo onih na koje smo se oslanjali kod sprovoda
kao što ne bismo ni danas
bez zidara-sveznadara
sazidali lijes u grobu
sjećam se svinjokoljača
koji bi došli
ispili rakiju
istjerali iz dvora prestravljenju živinu
oborili ju
i oštar nož zarili sred srca

TICE

umjesto o ljudima i poslovima
mogao bih o ticama
o rukopisu
lastavičjeg reza modrinom neba
o klikčaju galeba
o grlici
o milozvuku grdelina

mogao bih o prhnuću
kosa i kosovice
graktanju vrane
o zlogodinama
koje pijuću jad
smrznutih blata

ali i o labudu i labudici
koji bordižaju
umrtvljenim vodama

o lovcu
koji umjesto metaka
na ispruženom dlanu
nudi koru
mrvice kruha

NARIKAČE

Kada su filmaši onomad tražili statistkinje za film
boljih narikača nisu mogli poželjeti
Nisu mogli znati da raspolažu
uvježbanim glumicama
koje svoje glasove bruse
za vrijeme svake jematve
kada slakica olabavi stegu i razbor
kada izrone
sporovi o međi
o višnji u polju
o lopovluku i krađi
općenito o tome
tko je koga i na koji način

Vidim ih kako zaposjedaju
svaka svoju gomilu
čujem njihovo urlanje
kletve koje ne priznaju ni čovječjeg ni božjeg zakona
vidim kako žestinu jačaju unakaženjem lica
kako im se tijelo savija
kako rukama počinju mlatarati
udarajući po bedrima
kako se okreću
i slave svoju pobjedu
okrećući suparnici guzicu
i pljaskajući je završnim udarcem ruke

Neke su bile neprikosnovene u svom poslu
starlete karanja
koje su na vidjelo iznijele utrobu sela
na način kojega se ne bi postidjela
ni najbolja TV-sapunica

DUŠA BLAGORODNA

Mlađi brat moje matere
dokaz je
da je duša blagorodna
mogla izrasti
iz okrutnosti ovoga kamena

Dragi ujače Josipe
prikladnije ti ime nisu mogli nadjenuti
nego po zaštitniku bolesnih i umirućih
koji bez pogovora
služi dobroti

Hipokratovoj zakletvi
nisi samo prisegnuo
nego si ju živio
ne iz razbora
nego iz dubine srca

Naočitog i lijepog
uvijek vedrog
pamtim te kako za ljetnih praznika
posjećuješ
jednu po jednu staricu
Kod tebe nije bilo vrijeme posjeta
Svojom pažnjom
svojim tlakomjerom
snažio si im volju za život

Na slici koja mi se uvijek vraća
sjediš na obali pokraj mogega i tvoga mola
mislim da je bila veljača
jer je onda još bilo onih velikih oseka
kada je more bilo ulje

zrcalo

Svako malo hitneš oblutak

gledaš kako se namreškana voda smiruje

Slučajni namjernik je mogao pomisliti

evo ovaj čovjek uživa u tišini mora

a ja sam znao da iza zrcala

vidiš

ćutiš neman

koja se ugnijezdila u tvojemu tijelu

Kada si me na rastanku čvrsto zagrlio

nisam znao

da si ti znao

da je to tvoj zadnji oproštaj od naše obale

JABUKA

Nije se sve događalo u vinogradu
ili pod maslinom
bilo je višanja
mindula
pinjola
kasnije su se posadile palme

Moja je mater
u dijelu vrta
koje je kasnije pripalo stricu
posadila jabuku

Stric je volio tu jabuku
sjedio u njezinu hladu
skupljao plodove
koji su padali na tlo

Kada sam onomad iz Ithace
posjetio strica u 49. ulici u Astoriji
u kući koja mi je nekoć bila dom
pričao mi je kako je već kupio avionsku kartu
kako jedva čeka da sjedne
ispod svoje jabuke

Bolestan i slabašan
samo je dva dana sjedio pod jabukom
Jabuka je umro
ostalo je stablo
iz čijih grana
jabuke
muklo i tupo
udaraju o zemlju
kao stope domaćina

koji se teška koraka vraća doma

VRIJEME MOJE MATERE

Kada je već doživjela prekooceansku plovidbu
kada je kasnije avionom skrenula ulijevo povrh Grenlanda
i tako otkrila Ameriku
mater je pričala o svojoj prvoj vožnji vlakom
fijuku lokomotive
škripu polaska sa šibenskog kolodvora
o petominutnoj vožnji
i silasku u Mandalini
o sporijem nizanju dolaca i mocira
nakon brze izmjene slika
šibenske luke
skladišta i vrtova

Pričala je i o zaškurenim domovima
u kojima se testirala blagodat struje
koja je prorijedili korlake
o daljini
koja se prizivala urlikanjem u telefonsku slušalicu

Sve ubrzanije
sve jačega napona
sve umreženije
sada se iza mogega zaslona
pomalja Yeatsova životinja
koja i izvan Betlehema
čuči i čeka

GOLF U ZABLAĆU

Nije to bio galeb
niti neka druga tica
to što čuješ je prelet
golfskih loptica
Katapultiraju ih u more
bez upozorenja Fore!
natječe se tko će dalje
putterom
šesticom ili sedmicom
hvasta se najbolji
skinut će glavu
golaču ispod zida

Zamišljam čuđenje nekadašnjeg svičara
da je ugledao pod ostima
loptice
zamišljam ga kako razglašava portom
da ispod glavice
ima silan broj zvijezda padalica

Kako je onaj koji je ovdje živio u bunji
mogao znati
da će u glavici
stolovati Tiger Woods
koji će činiti niknuti
ružmarin i mentu
limun
šipak
kadulju
koji će golferskim zamahom
po moru sjati zvijezde padalice

ULJE

nije bilo rose
suho je
burin
taman vrijeme za berbu maslina

iako kažu da se na svisvete ne bere
sumnjam da novi svećenik iz Gane
zna naše običaje
a i nećemo izvan kućnog obora
pobrat ćemo samo našu rodnicu

možemo li bolje odati počast
pokojnicima
nego očistiti korov
okopati stablo koje su posadili
palcem i kažiprstom slomiti peteljku
pustiti na dlan plod
čekati s njima
i sa svim živima
da iz torkula poteče
prvi mlaz zlata

POSMRTNO SLOVO

(dobrome i pametnome ocu Mladenu, 1925-2016)

1.

Govorio si:

Kao da mrak nije bio dovoljno grozovit
raspredali bi se priče o korlacima
štrigunima
o pokojniku koji ih je na paši
tog jutra pohodio
Usred zavijanja bure
i udara tmastog juga
strepio sam od kucnja na vrata
Kako nije bilo woodoo vrača
kriomice su me odveli do pravoslavnog sveštenika
da strah tamjanom
bajanjem odagna

Tako je govorio moj otac
a ja sam mu trebao barem jednom reći:
Najdraži moj starče
i sada u tebi vidim ono plaho dijete
sada
kada ti nekoć stamene ruke vozača drhte
sada kada ti oči
oči koje su čitale morsko dno kao knjigu
suze
sada kada sam ti najbliži
i po osjećaju
i po redoslijedu na listi čekanja
i po strahu kojega je napretek

2.

Dar zadnjega razgovora s ocem:
nakon što sam više puta ponovio
upravo sam se vratio iz Tisnoga
bio sam s unukom ti geografom u Tisnome
doprla je poruka kroz tvoju naglušnost
a ti si mi uzvratio skazom
o starovremenskom hodočašću
Gospi od karavaja
i kako su nasrtljivi dokoličari na rivi u Tribunju
dočekali zablacku brodicu
pogrdama
uzvicima
križari
križari

dječak na tom brodu
između hodočasničkog vojaža
i povratka kopnu
daruje mi još jedno ime
koje nam nije skrojeno po mjeri
još jednu riječ
koja sada lebdi
nad prazninom koju si za sobom ostavio
riječ iz svijeta koji je otplovio u nepovrat

3.

Nisi bio kuražan
u svojem ratu
niti onda kada je oslobodilačka vojska
na putu prema Trstu
poubijala podivljale ovce

na Velikom Kornatu

Ali pokazao si više kuraže
nego što smo mogli i zamisliti
kada si osjetio kraj
zamolio da platimo račune
pozatvaramo škure
kada si rekao gdje je ključ od groba
i bez opiranja predao se tuđoj njezi

Zacijelo kuražniji od sina
novopromaknutog ključara
koji skriva ključ ovdje pa ondje
trudi se zaboraviti
što taj ključ
otvara
što taj ključ ustvari zatvara

4.

Sprovode nisi volio
ali si me učio
da svatko zaslužuje ispraćaj dostojan čovjeka
kao što si uvijek naukovao
da se ljudi ne dijele
po boji kože
niti po krvnim zrnima

Nitko u ovoj povorci ne zna
kao što si ti dobro znao
tko je bio Patrice Lumumba
tko je bio Moise Tschombe
pa sam više nego siguran
da ti ne smeta
što tamnoputi svećenik iz Sijera Leone
predvodi liturgijsko slavlje

Kao što sam siguran
da kada bi one morskozelene oči
sve ovo mogle vidjeti
malčice bi se narugale
naravno bez malicije
muci koju župnik iz Sijera Leone
muči s hrvatskim
pa bi mi možda i šapnuo
sine
spoznao sam tajnu vjere
jer ja pravo reći nisam ništa razumio

5.

I dok je župnik
iz tebi nekoć bratske
zemlje nesvrstanih
misionarski predano
zazivao uskrснуće
i život vječni
ja sam ti mišlju
ne glasom
održao posmrtno slovo
spomenuo se
knjigoljupca
čitača do posljednjeg daha
vozača
autocesta i putova
koji samo u tvojoj priči
spajaju pobratimljene gradove i ljude
noštroma
ribarskih pošta i brakova
između Zlarina
Lupca

i punte na Srimi
kojemu cijeli bogovetni dan
drži posmrtnu stražu
galeb na fumaru sada pustog doma
galeb koji netremice traži
po moru
na molu
u portu
ribara koji ga nije tjerao
niti s krme
niti s prove
ribara kojemu je pa skoro jeo iz ruke

6.

/bolničarka je na naš odgovorila:
„Je li to onaj barba koji tako lijepo govori“/

Ni ja ih ne tjeram
sjedim i upijam sunce
kutrim
i gledam izaslanike ljeta
kako i ove godine svijaju gnijezdo
podno volta

ne tjeram ih
ali su lastavice nekako plahije
unezvjerenije
mahnitije režu nebo
kao da znaju
da nema domaćina
koji im je godinama pružao gostoprimstvo
svoga volta
kao da se pitaju
gdje je onaj čovjek koji je lijepo govorio

V.

ZABLAĆANI U SVIJETU

Utipkaj u internetsku tražilicu
zablaćka prezimena

Utipkaš li prezimena u tražilicu
na zaslonu će se pojaviti mreža
koja ocrtava kako stojimo
u svijetu
tamo u Velikoj Jabuci
u San Pedru
u promrzlom Torontu
u nigdini Australije

Kako da se Zablaće nosi s tim gradovima?
Sve krhkiji čvor na mreži
iscurit će kroz njezina okna
postati ne-mjesto
dok ćete vi na vanjskim kracima mreže
još sanjati povratak domu
domu kojega više nema

NA BRUKLINŠKOM MOSTU

Vidio je kako se ispod njegovih nogu
tornjevi njujorških nebodera zabadaju u prozirno tlo
u zemlju-zrak

Rijeka Hudson
ploha Atlantika
bili su sada svod

To ga čudo nije zbunjivalo
dok je bojao nosače bruklinškog mosta

Visio je kao čimpanza
nanoseći premaz za premazom zaštitne boje
Ostali ličioci ga nisu mogli slijediti
drugdje bi ga proglasili udarnikom
fotografirali kao primjer predanosti radu

Nehaj prema opasnosti nije podjednako raspoređen
Je li riječ o kobi ili kontingenciji
odgovora nema
ali znam da na mjesnom spomeniku žrtvama terora
najviše je svojte
njujorškog ličilaca koji je prkosio zakonima gravitacije

PRVI POVRATAK

U njujorkškoj Kuhinji Pakla
nisu se spominjali levanda
niti ružmarin
polja tek ovlašno
more i obala nikako
Govorilo se o istovaru i utovaru
irskim nadzornicima
koji su im davali posao
po izgledu mišićja
po procjeni snage vrata
ruku

Jedan se prisjećao Casablanke
žena na koljenu
žena koje prste provlače kroz kuštravu kosu
Prisjećao se rada u tvornicama Detroita
prepada federalaca
i prvog izгона
pogleda kroz prozore vlaka
u blizini Drniša
- kamen i goromuš
goromuš i kamen -
Opisivao je ubogi dom
izribano vjedro
u kojemu se umivao
nakon prisilnog povratka

U svojim pričama
nije spominjao djecu
nije spominjao ženu
vraćao se uvijek goromušu
goromušu koji mu se zgadio
učvrstio odluku da se opet

otisne preko Atlantika

LUČKI RADNIK

Dok su luke još bile luke
dok su lučki radnici još koristili mišićja
prije kontejnera
i kompjutora
iz dokova najviše od sviju luka
razmilili bi se zablački lučki radnici
po njujorškim kvartovima
iscrpljeni
sneni
omamljeni
nakon višednevnog ukrcaja
istovara

Dokovi su bili škola
u kojoj su Irci nadglednici naukovali
ovdje niste ništa vidjeli
ovdje niste ništa čuli
da vam ni na pamet padne
zucnuti nešto o našoj raboti

Marlon Brando
u filmu o lučkim radnicima
nosi njihovu odjeću
za pojasom mu je kuka
kuka ubojita
ali Marlon Brando nije doker
koji nesigurna koraka
hoda 49. ulicom u Astoriji
s jastogom
omotanog oko pasa

DJED PO MATERI

Drugi se nije hvastao ženama
Nizak i stamen
bio je savršeni slijepi putnik
skriven među vrećama u štivi broda
Vreće cementa teglio je na njujorškim
gradilištima i crnčio na dokovima
radio i štedio
Nije ga zapamtila Deseta avenija

Dvije ću stvari o njemu pribilježiti:
Nakon povratka u stari kraj
kupio je Mercedes
bio strah i trepet ovdašnjih cesta
dok se nije slupao
i s autom završio u izlogu mesnice
Kada je odustao od ćorava posla
napustio volan
objašnjavao je
da je to zbog vena

Uvijek s *Vjesnikom* pod pazuhom
znao je mudrovati
kao onomad o zrakoplovu
koji je udario u njujorški neboder
Zaboravio je spomenuti
da se vijest pojavila
u rubrici vremeplov

MUŠKA LOZA

Dva starca:

jedan djed

gorostas

katkada opaki gazda

drugi djed

čovječuljak

Otac jednoga se nehotice ustrijelio

otac drugoga je kažu imao rep

Dva djeda se spajaju u mojoj krvi:

jedan mi je ostavio dio ploda svojega truda

drugi mi je dao mater

koja

po našim navadama

nije imala pravo

bogzna što tražiti

BIJELA UDOVICA

Nakon svih prikraćenih godina
bijeloga udovištva
mogla sam mu doći u vjenčanicu
kakvu nisam nosila na svadbi

Nisu mi tijelo morale isprati
vode Atlantika
bilo je čisto
neporočno
tijelo koje je samo on dotaknuo

Nisam odjenula bijelu vjenčanicu
nakon pristajanja broda u njujoršku luku
opet smo bili muž i žena
kao da između nas nije bilo četvrt stoljeća

Uzela sam stvar u svoje ruke
otjerala prilježnicu
uvela red u kućno knjigovodstvo
a kada sam kasnije tražila darove
bilo je tu malo osvete
osvete na koju sam imala pravo

I sada znam napamet
zakletvu privrženosti Americi
I pledge allegiance to the flag...
Pamtim da je počastio večerom
novu američku državljanku
tada već manje strankinju
od seljanke koju je dočekao na iskrcaju iz broda

„PAJPKOVERI“

Pokrili smo se riječju
iščupanom iz nama nepoznatog jezika
ušili u nju
i postali
jednom riječju
pajpkoveri

danju i noću smo pokrivali
grijane
i druge cijevi
milje i milje cijevi
njujorških školskih podruma
podruma bolnica
labirinata podzemne željeznice

kasnije smo iste azbestne ovojnice
milju po milju čupali u zaštitnim odijelima
nečujni astronauti
na mjesecu
ljudomorne prašine

staklena vuna guši
staklena vuna nagriza
nagriza pluća i grlo
pa ako za cjevopokrivača
nad usijanim bojlerom
i mogu reći Hefest
što reći za domara-portorikanca
koji guzicu hladi
iza odškrnutih vrata frižidera
svako malo ustima prinosi bocu
Bacardi ruma
gleda

ili se to smješka
nama pajpkoverima
i našoj paklenoj raboti

FOTOGRAFIJA

Kažu slika govori više od riječi
Kažu mi to mnogi znalci
za fotku iz siječnja 1962. godine
Varteks kaput koji visi ispod koljena
da ti služi još koju zimu
Borovo cipele
gumenih potplata
da ne klizneš
Francuska kapa
da ne zebeš

Jedanaestogodišnjak
sada pošiljka
s mjestom odlaska
i odredišta prišivenima na prsima
from Zagreb
to New York

Ono čega nema na slici:
ucviljena mater
tužan brat
snijeg zagrebačkih ulica
nema oca kojega jedanaestogodišnjak gleda
na fotografiji
za kojim čeznutljivo gleda
sutradan
na aerodromu

Na slici sada razabirem
stisnutu vilicu
grč
usne između osmijeha i plača
oči koje pitaju

znadu li oni što čine

Na to pitanje još nisam našao odgovora

RAD I ZANATI

Svaki put kada utipkam PIN
pa na bankomatu čekam iscjedak novčanica
kojim dublje zaglibljujem u dug
vrate mi se lučki radnik i dječak
na putu u svetište banke Chasea na Steinwayu
vrate mi se u redu pred Zakonom Oca
u kojemu lučki radnik prodikuje dječaku
uči i nećeš nositi trliš
stajat ćeš s one strane pulta

Lučki je radnik bio promućuran
dječaka nemušta jeziku
poslao u školu
za djecu s posebnim potrebama
angažirao stanare svoje kuće
da pouče dječaka
this is a dog
this is a cat
the dog chases the cat
pa je dječak ušao u jezik
kasnije u katoličku gimnaziju
dobio posao blagajnika u samoposluzi
jer je bio znalac
znao je dijeliti
s dva
s tri

Bilo bi možda bolje da je dječak nastavio to raditi
bilo bi možda još bolje da je lučki radnik
pod ruku odveo dječaka u njujoršku luku
preporučio ga nadzornicima iz Kuhinje pakla
a ne da se dječak pomami za riječima
pričama

koje mu lučki radnik ne bi oprostio
jer nekadašnji dječak sada stoji sučelice Zakonu Oca
koji je pojeo i sina
i Duha svetoga
i jasno mu je da riječi i priče nemaju mjesta
pod tiranijom Zakona
pa ne zna što bi mogao zavještiti
osim isteka roka trajanja zanata
koji ne kotira bogzna kako
na tržištu života

NA STATEN ISLANDU

Kada bih ti sada odgovorio
na tvoje pitanje
kako prosperiraš
rekao bih ti bolje
nego onomad kada si me zaboravio na Staten Islandu
kada je portir na ulazu na sveučilište
tješio knjiškog moljca s Yalea
da ne brinem
što su me zaboravili
da će nam njegova Portorikanka
pripremiti *chicken and rice* večeru

Doduše ne smijem se često
kao kada smo znali prepričati tu zgodu
Prosperiram tako što sam te nadživio
pa sam onomad nešto i sročio
o tome koliko si volio zablacku zemlju
u koju se te položili
dok je usamljeni lovac
ispalio plotun
koji se podmuklo razlijegao poljicima

NEW YORK FLYERS

Kapetane „Letača“ iz Jackson Heightsa
nisi s njima istrčao
na Kršu
u Skradinu
protiv „Borca“ u Gračacu
nisi selekciju letača i poletovaca
predvodio na zelenom Poljudu
Nisam ti kapetane stisnuo ruku
na centru
prije susreta domaćih i domaćih
pratio si nas iz zaklona
nadstrešnice klupe za rezervne igrače
zaklona kojeg nisi imao
kada te luđak ubio na Harlem River Driveu

Kapetane naših njujorških letača
kako su se spojili
suhi vjetar *chinook* iz Stjenjaka
ova britka bura
ovi zapusi juga
i ponijeli tvoju kćer Kate
do svjetske bronce
na deset tisuća metara dugoj stazi?

Zapuhnuli su me sablasni vjetrovi
kada pročitah da je bila na njujorškom maratonu
tik do mjesta tvoje pogibije
i rekla
„ovo je mjesto gdje je moja obitelj bila na okupu“
zapuhnuli su davno utihli vjetrovi
podsjetili da smo familija
iako nisam radio u „Brothersima“
da smo bili braća i prije „Letača“

da su nas pobratimili
Irci
i Talijani
bijelo smeće 49. ulice u Astoriji
nepravim srokom
slobs
Slavs

Kada se na vječnim lovištima
okupe letači i poletovci
prepustit ću ti kapetansku traku
zbog osamnaest asistencija
na Sveučilištu Ottawa u Kansasu
zbog desetke koju su „Letači“ umirovili

Na terenu vječnih lovišta
postrojiti ćemo se na centru
u minuti šutnje koja će trajati do vijeka
Morat ćemo nekom drugom bojom
omeđiti igralište
snaći ćemo se za stativ i prečke
jer to će biti utakmica bez sudaca
bez protivnika
opet domaćin protiv domaćina

Mogao bih sada izdiktirati prvu postavu
što i nije bogzna tako važno
jer će svi na klupi ulaziti u igru
jer toj utakmici neće biti kraja
i kada s aut linije poviknem
igrajmo svoju igru
i na nebu će se pokazati
da te igre nikada nije bilo
nego smo samo imali
uvijek neku desetku
kojoj smo u neprilici

u škripcu
iz neznanja što sami učiniti
dodavali loptu

ZALOGAJ

Kada si znatiželjnoj novinarki

na upit

kakvu ribu voliš

odgovorio

onu kojoj je glava daleko od repa

odgovorio si za sve nas

jer mi ne jedemo obrok za obrokom

ne

mi jedemo zbog gladi svih onih

kojih je morila glad

mi ni najfinija vina ne pijemo

nego čaše praznimo

naiskap

ZAGONETKA

Ako sam školski prijatelju i razumio
kako i zašto smo se našli u New Yorku
ako sam razumio
tvoje poslove
tvoje uspjehe
ako sada razumijem
odakle ti je bila vjera
u hrvatsko oružje
za vrijeme opsade
ne razumijem
i ne mogu razumjeti
zašto ti je unutarnje more pred gradom
u kojemu smo sugrađani
ona niska zadarskih otočja
ubavija
nego obruč naših otoka
obruč koji steže oko srca
kao pritajena patnja

ZABLAĆE CLOSE

Kao da smo znali da više neće biti takvoga ljeta
Kopačke smo već bili zamijenili
reketom
Dunlopovim i Wilsonovim lopticama
Umjesto gola na koji zajednički jurišamo
stajala je mreža
koja dijeli polja
suparnike
koje je tog ljeta još vezivala neka dublja nit
razvidna u odluci da turnir nazovemo *Zablaće Close*

Bilo je to ljeto tenisa i gozbi
prvi servis - lets
drugi - bekhend
slajs - volej
deuce

Bilo je to ljeto očekivanih pobjeda i poraza
ali i iznenađenja
kao one pobjede
izvojevane točno u podne
ili one koja je završila noću
kad su jedni tvrdili da vide loptu
dok su za njom drugi tapkali u mraku
U oba meča
David je izvojevaio pobjedu nad Golijatom

Zastor nad ljetom
navukli su luđaci
odjenuti u odore
koje nisu bile teniske marke
nastavili se prebacivati
predmetima težim od teniskih loptica

Misleći na ono zatvoreno ljeto
rekli bismo da protivno teniskim pravilima
nismo iskoristili prednost
nego smo svi
ama baš svi
izgubili

ZABLAĆANI U BOONTONU

Nisam sanjao Hrvatsku
a nemojte zajebavati
niste ju sanjali ni vi
Niste u New Yorku
u San Pedru
Torontu
niste u Melbourneu
ili pak ovdje u Zablaću
vodili rasprave o hrvatskom pitanju
niste se žestili na jugoslavensku priču
niste nosili kostrijet
za ovim ili onim hrvatskim mučenikom
Naprotiv

Mislili ste drugu zemlju
izlagali se pogibiji zbog drugih zastava
slavili druge praznike
ali
priznajmo
nikada odveć ostrašćeno
nikada u mjeri da izgubimo glavu

jer je u vama i u meni
uvijek bilo ovo unutarnje more
samo ovaj zaliv
ova riva
samo njezin parapet

A kada su nas napokon propustili
na hrvatsku zemlju
u Boontonu u New Jerseyu
fratri su nas primili kao zabludjele ovce
Pomirba se proslavila

uz janjeće pečenje
vino i pivo nakon odigrane utakmice

Sada se pitam
živući na ovom lenu hoštaplera
kijih se čudo nakotilo
ovo leno nitkova i lupeža
kij ne bi bili sitna riba
ni među bosovima
njugorških familija
tko je sanjao
tko je ustrajao
u kobnijoj zabludi

VI.

BRACERA

Na ovom mjestu
gdje nekoć danu nije bilo kraja
na ovoj ruini od mola
koga je poduzetnost
šljakom zasula
bode oči skrvnuće
kojim smo nadvladali ustuk
pred morem

Nismo smjerno živjeli
ovaj poluotok
rovali smo njime
nasipali ga
boksitom
otpadom
čupali ga
zidali
rušili
pa opet zidali

Vanjski obod mola nagriza more
naukuje mjeri i smrtnosti:
da sam brod
ne bih bio jedrenjak
ne bih bio jahta
ne bih bio gliser
nego bracara
barcara koja pluta
barcara bez veza
barcara ruzinave prove
sada već bez goriva
bez propelera

O PREZIMENU

Moj serdaru
stari Bilaću
deder kaži
kada smo mi otišli na mufu
Kada i tko je iza povlake
upisao ovaj hračak od prezimena
talog neproziran
koji ja eto još uvijek nosim
Zarad čega nismo svi u tvojemu imenu
što je zaboga pošlo po zlu:
da li je netko iz tvog klana bio neposlušan
u parnicama oko zemlje
da li je netko uzjahao mazgu
koju si ti svojatao
da li je netko postupao sa ženom
drugačije nego s marvom
da li se netko okuražio
tvoju sjevlust dovesti u pitanje

Sumnjam da si se htio poigrati riječima
mufa
plijesan
muf ženskog međunožja
koje ti
stari pohotniče
nisi nikada zapravo ni vidio

Stari silniče
svojata te ovo klupko straha
koje se boji šarke
koje se boji miša
drzniče stari
svojatam te

iako se u strahu neprekidno utječem
Svetom Florijanu
gospo vrpoljačkoj
svim znanim i neznanim bogovima

Ti se nisi odveć molio
čvrsto si držao na uzdi svoje carstvo
stoga je od tebe teško iskati oprosta
Oprosta i ne tražim
nego samo razjašnjenje tmastog hračka
kojega ne mogu razbistriti murkom
nego slovima
koje nisi nikada naučio
slovima
pradjedu
koji su trud i muka
koji ostavljaju žuljeve
možda bolnije
od onih na tvojim težačkim rukama

SAMOĆA

Reći ćete da sam se povukao
da me nema među ljudima
Ugledavši me
dok ste uposleni oko vaših brodića
vaših vrtova
možda ste dobacili da koračam kao mjesečar

Što biste tek rekli za zombija
koji korača pustim ulicama
borovom šumom i obalom
zombija koji zna
da nam se prikrada sve okrutnija životinja
svežder
koji će nam se kao korlak
došuljati na vrata
nevidljiva životinja
koja ovdje
kao i drugdje
zariva svoje očnjake
u zemlju tijelo
u vrijeme

Ovdje gdje smo se nekoć ravnali po oblacima
po boji mora
ptičjem letu
sada stoluju eksperti valutnih klauzula
čitači GUP-a
developeri
financijeri
i ovdje nas ubija kreštanje poreznika
krivokletstvo nekažnjena skota
lažnih procjenitelja
cijene budućnosti

Ovdje mi je posve jasno
misliočeva poruka
da nas samo jedan bog može spasiti
Ja bih dodao
možda kataklizma
koja bi prodrmala piramidu vrijednosnica
zaloga i obećanja
možda Veliki Jubilej
koji bi izbrisao i zajmove i dugove
podario nam prozračnu čistinu
iz koje bi dužnik i vjerovnik
mogli moći sve započeti iznova

NOSTALGIJA

Vratite mi žbira
u tamnom odijelu
koji tapka na uglu ulice
Vratite mi žbira
koji s cigaretom u ustima
zapisuje tko nas posjećuje
s kime smo se susreli
koji pridaje važnost našoj riječi
kletvi

Vratite mi doušnika
koji na Badnjak
njuška za mirisom bakalara
Vratite mi i žbira i njuškala
s njima sam se mogao nositi

Uhode danas ne stoje na uglu ulice
zabranjeno im je pušiti
olovka im ne treba
jer su se već ušuljali kroz dvorišna vrata
bez kucanja ušli u kuću
s nama su za stolom
pod prismotrom već drže
čitav moj pričuvni sastav

POLITIČARIMA

Preklinjem vas
nemojte me više zastupati
poštedite me vaših nauma
vašega znanja i vaših umijeća
majke mi
zbilja mi idete na jetru

Idite u neku drugu pripizdinu
javite se ondje na natječaj
za gradonačelnika
župana
za sabornika
znam da se nećete štedjeti u poslu
znam da nećete poštedjeti narod koji vas dopadne
Skrasite se negdje u susjedstvu
kako bih mogao odahnuti
naslađivati se nevoljama susjeda
njegovoj propasti
kojoj ćete
ne sumnjam
uspješno izložiti vaše nove podanike

MREŽA SE STEŽE

Svijeta u kojemu sam bio doma
više nema
U ovome sam sve sablasniji

I premda sam znao da je čvrsto tlo
tek koža leoparda koji miruje
ni slutiti nisam mogao
da se zvijer može ovoliko uzvrpoljiti
otvoriti nam ambis pod nogama

Ne čudite se stoga sve infantilnijim mojim snovima
u kojima mi pada neki dar s neba
u kojima čitam sutrašnje novine
s dobitničkim brojevima lota
jer koliko se god upinjete
vući ratu
uzalud je
ne možemo potegnuti mrežu
u kojoj se sami batrgamo

TEBI

Kad bih i htio izreći pjesmu ljubavnu
to više ne bih mogao svojim glasom
Ti bi mi
moja Koleda
uvijek već bila u glasu

Kada bih danas nešto htio kazati o ljubavi
stajala bi uz mene
dok bih ja njih sve postrojio
kao ispred streljačkog voda

Postrojio bih crnokosu djevojčicu
mačkooku djevojčuru
medoustu
onu priprostu i onu lukavu
onu prpošnu
onu čije su slabine bile žitna polja
livade paprati
Postrojio bih sve koje sam zaodjenuo u metafore

Ti bi stajala pred njima
srnooka Crničko
i zbacila plašt riječi
razotkrila njihovu
golotu

Jer ti stojiš i s ovu stranu metafore
na tlu
dodirujući ga stopalom
stojiš na tlu
crpeći iz njega
svjetlo svijetlosti
toplinu ljubavi

energiju

PLAVI VRT

Bez tvog znanja čakri
kako bi mogli otrpjeti
izgon u *blue gardenu*
izgon za stol ispod murve
pod kojom sam te jednoć spazio
sa trbuhom
nabreklim trdom
trdom uda
trdom bedara

Bez snage blagosti koju u sebi nosiš
bila bi nas zgromila
poruka
Mama ovdje se nešto užasno dogodilo
ja Ive i Kristijan smo živi
glas s otoka
okovanog olovnim morem
glas nacikao od straha i zatomljena užasa
glas koji nikakav bluz ne može izreći

30. KOLOVOZA 2007.

Novinari su iscrpno opisali
ukrcaj u vojarni Bribirskih knezova
desant na Kornat
ispod Velog Vrha
između uvala Lučica i Šipnat
Čitali ste o izgubljenoj Motorolli
o razdvajanju u masliniku
o višesatnoj potrazi
za vatrogascima koji su poletjeli iz polja Željkovac
Zapisan je razgovor
Vatra, Zablaće je!
E?
Jesu li vas zvali da ima unesrećenih?
Koliko, di, reci točno!
A ne znam točno vam reći,
mi smo na brdu, mi i Joško Klarić,
Klarićev sin je na drugoj strani negdi,
ne možemo ga dobiti.
Nisu Dina nikada više dobili
ležao je u klancu
s pet mrtvih i sedam ranjenih gasitelja.

Drugi neka govore o krivnji i nedužnosti
o datumima rođenja
odjeći
o brentačama
pumpama
o mirisima
o zvukovima
o mjestima gdje ste ih točno pronašli.

Dragi Ivo
dragi Kristijane

dragi moj Krešimiru
vi pak znate
da oni ne čuju podmuklo zlo u vjetru
podivljalom tako da vas je mogao otpuhnuti,
da se rukama ne pridržavaju kamenja,
da ne čuju zapomaganje i hropac umirućih,
da ne prinose vodu nagorenim usnama,
da ne vide drhtaj tijela od studeni
da nisu njušili garež ljudskog mesa

da nisu zajecali u klancu križeva

kada ste

ocu

materi

ženi pokazivali

mjesto gdje ste točno našli

Marinovića

Stančića

Strikomana

Lučića

Ševerdiju

trojicu Crvenila

Skočića

Juričeva

dobrog čovjeka Ofija

više savršene žrtve

nego što su bili heroji

da ne znaju

kako ste jednog kolovoškog dana

u kojemu ste se probudili radoznali dječaci

naglo

prenaglo

postali

odrasli muškarci

SKLONIŠNA ZAŠTITA

Dok sam čitao knjigu o postapokaliptičnom pismu
ti si pisao seminarski rad
o sklonišnoj zaštiti

Kako ja
- ja kojemu je Svend Erik poslao knjigu o apokalipsama
uzdajući se u moju mračniju misao -
kako ja da te ne zamislim
u uvali Šipnat
nezaštićenog
na otočkoj goleti
dok nosiš vodu umirućim prijateljima

Što vas je spasilo:
je li to bio Sveti Roko
kip kojega ste nekoliko dana prije
ti Kristijan i Ivo
nosili u seoskoj procesiji
isti kip koji ste našli u uvali Šipnat
ili vas je spasio onaj nadređen Roku
njegova igra slučaja
koju valja uvijek imati na umu
kada tražimo
kada gradimo
skloništa

GEOGRAFIJA ZEMLJE

sinu geografu

Ne bojiš se zmija
ne bojiš se mraka
pankerskim si čizmama gazio bokačke šarke
Noć trošiš
s odgodom svanuća
Nakon što si izabran za glava sela
gundali su
em da ne štiješ ritual zastave
em da im nisi uvijek na raspolaganju
em da znate zapjevati
o Triglav planini
o rijeci u Makedoniji
Ti uz psovku odmahuješ rukom
a ja se sjećam kako si u New Havenu
risao geografiju zemlje
koja te vukla
kao što Sargaško more vuče sebi
noćna stvorenja
jegulje
koje su nekoć rujale kalom ovih solina

ZIDOVI

Kao što dolikuje geografu
znaš sve o dalekom kineskom zidu
o zidu Hadrijanovu
berlinskom zidu
o bližim zidovima u Stonu
onome blizu Grebaštice

Zid koji ti je najbliži
zid koji najbolje znaš
je tvoj zid
koji si rukama sagradio
slagao kamen na kamen
učvrstio ga zacementiranim prstima

I iako znam da bi se složio s pjesnikom
koji kaže da treba rušiti zidove
znam da svoj nećeš srušiti
znam da budno pratiš svako puknuće
olabavljeni kamen
vraćaš u ležište
kamen po kamen
pa još jedan kamen
iz nježne brige
koja je čvršća od znanja
čvršća od bilo koje mudrosti

JEDNOĆ NOĆOBDIJA

Noćobdija

koji je u mamurnim jutrima
znao reći da se igra života
ni slutiti mogao nije
da će ga sve njegove putanje
dovesti na opustjelu plažu
koju prelijeva
iz koje se slijeva
gmizavo more

Noćobdija

koji se igrao života
nestajao je u svakom trnuću
mozga i krvotoka
skidali su mu zaštitni oklop
ljuštili mu kožu

Za iznurujuće južine
naglas priča s nevidljivim noćnicima
mogao bi im doviknuti
u huk juga
koji se lomi o zamračene stijene
Ne bi dobio odgovora
samo muk bora
koji ga opominje
da je život
veći
prepredeniji
meštar igre

BAZEN

iscurila je i zadnja kap požude
za ovom ili za onom
gospođom Robinson
i sada je to samo curak
koji curi zadahom godina

pa kada ti sanjaš bazen
ja žalim maslinu i draču
i sjetim se Dustina Hoffmana
koji više nije diplomac
kako stoji pred bazenom
s ronilačkom maskom
harpunom
fliperima
i pita se što još od njega traže
kada njegovim psorijatičnim nogama
ne godi voda bazena
nego sol
toć
od petrusimena i selen
kaplja ulja
jer nešto supstancijalnije
nešto sočnije
njegove bezube desni
ne mogu sažvakati

JA I ZABLAĆE

ja i Zablaće
ja iz Zablaća
ja u Zablaću
ja pred Zablaćem
ja u letu povrh Zablaća
Zablaće svih ovih godina u meni

Zablaće me poučilo prostoru
kako se protežnost gnjušnjava u mjesto
kako mjesto i imaš i nemaš
kako ga negdje drugdje crtaju i brišu
kako ga izmišljamo
kako pamtimo

u Zablaću sam naučio hodati
po kruzima i crvenici
gacati u lokvi
kalu
nigdje kao u Zablaću nisam brže trčao
u njemu sam padao i dizao se
u njemu sam se uvjerio
da zemlja može izmaći pod nogama

PUPKOVINA

pupkovina koja uvijek iznova izraste
kada kazujemo
iz Zablaća

pupkovina na rodnom listu
u rubrici adresa
na upit odakle nogometna momčad
odakle sol
odakle riba
ulje
koje smo JATom prevozili na povratnom letu
dok se u avionima još pušilo
vinom i žesticom tažio strah od letenja

pupkovina
koju nakon četrdeset godina
kazuje *camarad* svojoj ženi
u sobi tamo negdje iza zabrebačke džamije
on ti je iz Zablaća pokraj Šibenika
on se iz Amerike vratio prije devedesete

suhonjava ruka druga
slabašna kao naša vršnjačka pobuna
u mojoj ruci
narasloj iz pupkovine
kojom još struji sabašni mlaz okrepe
mlazovi otrova

STAROST

Da ga je mater mogla vidjeti kako sada izgleda
bezub
musav
slabašan kao novorođenče
možebit ne bi širom otvorila bedra
ne
možda bi ih čvrsto stisla
zgnječila okrvavljenu glavicu
tepajući joj
milo moje drago
milo moje
ovako će ti biti bolje

OPORUKA

Kada kucne i taj čas
kada me sustigne ono sasma ljudsko
nemojte žalovati
ali nemojte ni feštati
Poštedite palminu granu
poštedite mramor
križeva je ionako puno na Makalinoj zemlji
Ne pjevušite mi o škrapama i valu
trubač neka uzme slobodno
Uštedite
trebat će vam

Ne treba mi svećenik
zaboravite na kamenoresca
Ne priređujte sedminu
neka se povorka razide
neka se vrate briškuli
Iščupajte pokoju draču
razotkrite crvenicu
u njoj iskopajte raku
U tu crvenicu položite tijelo
razjapite čeljust
između desni stavite kamen sa zemljanim mrvicama
da mogu nešto cuclati
Uz tijelo položite samar
suknene bičve
lašun i motiku
Ako već morate
kod uzglavlja zabodite ploču benkovačkog kamena
da ne bude zabune oko porijekla

MIRILO

Ako budete posao ukopa htjeli pravo dovršiti
zabodite podno nogu još jednu ploču
imat ćete tako mirilo

Neka između ploča
malaksala duša
nađe mir
neka ondje istrune
i načeto tijelo
i ovo malo što je ostalo od mozga
neka presuši
pljuvačka u ustima
u kojima cuclam jezik koji sam jednom zaboravio
jezik koji sam ovdje silio
progovoriti između zaborava i sjećanja
silio
da promuca

AKO BUDE POVRATKA

Nikad se ne zna
možda ono između mirila
pronađe put povratka
Pa obećavam
da ću za razliku od svojih mrtvih
koje zalud zazivam
biti od pomoći

Prvo ću zatvoriti dvorišna vrata
tihim koracima doći pred kuću
Ako se vratim ljeti
isprat ću balkon i stepenice
mlazom odagnati sparinu
pogladit ružmarin
lovor i mentu
njihovim mirisima zapuhnut kroz škure
Ako to bude zimi
nasložiti ću vam drva pred ulazom
cjepanice hrasta i bukve
potpaljenice
otjerat ću lisicu i čaglja
blagosloviti vas
obujmiti ljubavlju
u kojoj tako često zatajujem

NEOPJEVANI KRAJ

Nježnije ruke Zlarina ovo mjesto ne bi ni dotakle
za njega nema ni poezije ni mira
agavu ne bismo ni prepoznali
a kada smo već kod Arsena
ova mjesta nisu u njegovu srcu
ni kada otvara stisnutu šaku Stjepana Gulina
kojom Stjepan htjedne obuhvatiti grad

Možda tako treba i biti
zatajiti nas kao madež na koži
bol u zglobovima
kao migrenu
da biste mogli biti domotužno svečani
da biste mogli tepati svojemu gradu
valja sakriti nepozvanog gosta

Na mrzlom izvoru podno Dinare
ukaza mi se Šibenik
kao izmješteno središte
središte koje mora prigrлити
mala mjesta Zagore
zmijoliku rijeku
nisku otočja
ali i ne-mjesta morskog obruba

Mi smo mu i drob i krvotok
ali i napušten akord
atkada drečav
nekako uvijek u neskladu
s njegovom milozvučnijom simfonijom

DALMACIJA

Dalmacija mi ide na jetru
kada joj tepaju
smuči mi se i kamen i drača
smuči mi se kala
mandrač i pisma

Dalmacija mi ide na jetru
kada joj tepaju kao djevici
a ja vidim nakindžurenu djevojčuru
koja se svakome podaje osim meni

Dalmacija mi ide manje na jetru
od drugih nekih djevojčura
koje silnim namazima privida i laži
prekrivaju bore i staračke vene
koje se mogu nuditi samo na daljinu

UGLAS

I zato braćo uštimajmo glasove
pripremimo stol
natočimo vina
iznesimo pečena lubina
trlju
sočno meso
otkinimo komad vruća kruha
točimo u ulju s lukom i peršinom
nasitimo se i napijmo
jer nas čeka dugi put
put kojemu ne možemo umaći
put za koji nam ne treba matrikula
ni američka ni hrvatska putovnica
put nakon kojega ćemo svi
dospjeti na isto odredište
postaju do koje ćemo doći
bez zakašnjenja
bez odgode

Ako nismo baš sigurni otkuda smo došli
krajnja destinacija nam je svima poznata

PREVAGA

Njih je sve više i više
iako ne vode populacijsku politiku
i koliko se god mi trudili
vući mrežu na suho
upregnuti svu snagu
zariti noge u obalu
njihova će biti zadnja
i na kraju ćemo se zaplesti
upasti
u mrežu
koja nas vuče
sve dublje i dublje u bezdan

HRVATSKI PJESNICI

U Donjim Sveticama
ispred Ministarstva
omakne se pjesniku
jedini posao pjesnika
omakne se pjesniku prijatelju
koji zna kako je biti hrvatskim pjesnikom
pjesnik na poslu
pjesnik između Gunje i Murtera
pjesnik koji je praćkom
odapinjao papirnata slova
sa palagruškog svjetionika

Hrvatski pjesnici svoj posao rade u fušu
otmu od jutra
otmu od noći
potkradaju poslodavce
kradu od žene
kradu djeci

Ja nisam hrvatski pjesnik
ali radim i u fušu
i kažem
da po mjerilima hrvatskih pljački
ovo nije bila bogzna kakva otimačina

ŠIBENSKI BARD

Umro je pjevač Đeversaka i Prgometa
otplesao svoj posljednji tango
i dok Prgomet i Đeverske
tonu u svoju muklu nigdinu
ja u jednoj drugoj
pjevušim ovu ili onu pjesmu
nesuđenog Argentinca
kušam oskоруšu
ližem sol
i sve nešto mislim o njegovu zanatu
čupanja glasja iz jezika
zgubidanskom poslu
u oskudnom zemanu
još niškorisnijem
u doba zazubice
koje ga čak ni ne priječi
nego prepušta
mucanju

ISPOD SVILAJE

Uvik kad si tužan
i kad nemaš nikud ići
sa prijestupom koji si postigao u jeziku
odi do Kijeva

Popij nešto poslije balota
pa se zaputi u Bajane
izusti ondje riječ ili dvije
protiv noći
protiv graje koja se diže
kada se prekoviše pojede i popije
kada se prekoviše ukaže
onoga što još možeš samo gledati

Ne boj se ni noći
ni svega onoga čega je prekoviše
jer će te pismonoša
koji ne haje za državne granice
odvest put planineu kojoj ćemo se mi
Marunina sljedba
skloniti

razoružani škripari
rastureni kao i poljudska bijeda
mahat ćemo bijelim maramama
spremni na predaju neprijatelju
koga nema
kao što nema ni zemlje
koju je bitnik iz rvackog Podgrada
tako uspješno mrzio

GRANČIGULA

Oni koji su živjeli u mraku
znali bi reći
da od Badnjaka
danje svijetlo kreši
taman za dužinu tičjeg skoka

Ja namjesto tice
vidim grančigulu
grančigulu koja se kliještima
opire zapadanju
iza hrpta zlatnog otoka

Grančigula
pobogu kakve li riječi
jedva da se može ulaktati
u jezik živi
a kamoli u mračinu mrtvoga

METAMORFOZA

Tamo između Zlarina i Drvenika
gdje je burin
izdubio daljinu
Pinaru kao da netko
nevidljivim koncem
čupa moru

Pinara više nije otok
nego pijat u zraku
ali nas ta levitacija
nimalo ne čudi
jerbo se ovdje nagledasmo
svakakve fantastike

NA KRAJU GODINE

Skončava dan
u plamsaju predbožićnog sunca
koje zapada točno po sredini Zlarina
našega *insula auri*
koji pušta teći
zlato svojim padinama
Krajnja je to točka njegovih gasnuća
Odanle će
svakim danom rasti
zapadati sve više prema Prviću
Vodicama
do točke ljetnog usijanja

Sve to: i Badnjak i otok zlata
i gasnuće sunca i zasljepljujuće more
i crveno ljetno nebo...

sve to
ako nije tek tlapnja
moglo bi biti pjesma
da u nju umijem upisati
i ovo i ono rođenje
i ovo i ono krštenje
i ovu i onu svadbu
ali i crni lancun koji
u sredini sela
visi iz prozora
tu slijepu pjegu na žutom pročelju

OTVORENI KRAJ ILI FUSNOTE BEZ KOJIH SE MOŽE...

I.

Zablaće je mjesto gdje pamćenje ne seže daleko u prošlost. Priče neminovno zastaju pred gluhom prazninom. Ta praznina pogoduje fabrikaciji, izmišljanju. Najstarija materijalna zabilješka o početku današnjeg sela mogao bi biti zapis „FF 1859“ koji se nalazio na kruništu bunara nad cisternom stare škole, nekadašnje rezidencije obitelji Fontana. Nema ni pouzdanih crkvenih zapisa. Novinske kronike Zablaće uglavnom nisu udostojile pribilježiti. Kopajući po toj praznini naišao sam na bilješku putopisca Fortisa koji ovako opisuje zablacko područje negdje krajem osamnaestog stoljeća:

Kada se nastavi plovidba duž šibenske obale, dalje od ulaza u luku, dolazi se do ravna, ali kamenita područja Zablaća, na kojem je i jezero istoga imena što s pomoću uskoga umjetnoga kanalića održava vezu s morem. Tumarajući tim mjestima, nalazio sam kapi smole što same cure sa stabala trišalja koja su pustili rasti tamošnji pastiri da im pružaju hladovinu stoci za ljetne žege. Jezero je do početka ovoga stoljeća obilovalo solanama, kao i nekoliko drugih obližnjih zemljišta podložnih morskom poplavljanju. Sada je tu ribnjak zanemarive vrijednosti, jer se ne posvećuje nikakva pažnja kako bi se u njemu održale ili namnožile vrste.

Navodim taj pasus jer je očito da u vrijeme Fortisova posjeta Dalmaciji na prostoru Zablaća nije bilo spomena vrijednog naselja. Naravno, to ne znači da ranije ovdje nisu živjeli ljudi. To bi uistinu bilo teško tvrditi pogotovo ako imamo na umu značaj tvrđave sv. Nikole ili obližnje solane koje se spominju u nizu publikacija o šibenskom području. Josip Kolanović piše da se u Zablaću sol proizvodila do osamnaestog stoljeća i da „je bila glavni izvor prihoda (*principal nervo*) ne samo šibenske komore nego i grada. Ona je bila temelj šibenskog gospodarstva“. Na zemljovidu koji Kolanović prilaže ucrtane su pet zablackih solana: Jezero Redovnica, Malo Blato, Velo Blato, Solane P. de Ponte i Biskupovo jezero. Međutim, koliko god ta djelatnost bila relevantna za povijesnu valorizaciju samog područja zalud ćemo u Kolanovićevu popisu vlasnika i radnika na tim solanama tragati za spomenom nekog prezimena koje je danas karakteristično za selo. Život solana je već bio ugašen kada su preci današnjih mještana dospjeli na zablacki poluotok.

II.

Puk doseljen na zablacki poluotok uglavnom je živio od zemlje. Krčio ju je, obrađivao, na njoj nalazio škrtu ispašu za stoku. Nisu se razlikovali od ostalih žitelja uboge Dalmacije. Tek je vremenom taj živalj otkrio more. No i kada se okrenuo moru opet su Zablacani kopali i rovali tlo jer su, za razliku od krapanjskih spužvara ili zlarinskih koraljara, njima prvih susjeda, bili „salbunari“. Puno prije zore odveslali bi na Harambašino, pokraj Krapnja, krcali pijeskom svoje brodice i onda na vesla u šibensku luku. Nakon istovara odveslali bi natrag u Zablacé. Tako iz dana u dan. Kada je potražnja za morskom soli opala zapućivali su se i u Skradin. To mukotrpno iskustvo mora biti upisano u prikaz poslova i ljudi prvog dijela prošlog stoljeća posebice jer o njemu nema puno svjedočanstava. Stoga ću dati glas Anti Grgasu (Bile), zabilježenom u Furčićevoj knjizi o šibenskom kraju, koji ovako opisuje trud salbunara:

Oditi na salbun bija je pasji život. Tribalo se ustajati rano, i po dve ure prije zore. Odilo se na salbun tamo između Krapna i Solarisa. Ka' bi se došlo tamo, svurga bi se brod i unda bi vazeja svaki lopatu i ajde vadi. Salbun se vadija tako da bi svak od nas tri, koliko bi nas bilo u svakoj brodi, ima jedno debelo kopišće, dugo i do osan metri, na komu je bila jedna lopata i to bi se kopišće pušćavalo u more na dubinu pe', šest, sedam metri – kako ka' i onda bi se su ton lopaton zabadalo dolikar i ništa. I tako dok se ne bi napunila brod salbuna. Dikodar bi se užala napuniti brod kroz tri oli četiri ure, dikodar po sedam, osan uri. Bilo bi još kako-tako, ka' bi bilo lipo teplo vrime. Ali užalo bi dikodar biti i toliko zima da bi se ruke ledile na kopišču, jer se užalo oditi po savakakovu vrimenu, u svako doba godine.

E' sa' ka' bi se nakrcali salbuna, ala ga vozi u Šibenik oli u ko drugo misto, iskrcati ga i unda pmalo pu' doma. I uz ti priveliki trud da se je bilo makar naisti.

Naslušao sam se takvih opisa tegobnog životarenja. Ona su me uvjerila da je slavljenički govor o hrvatskom priobalju manjkav, da prikriva iskustvo koje je barem naš dio tog priobalje nekoć sudbinski odredilo. Postupak kojim se briše to iskustvo izjednačuje, krivotvori iskustvo na jadranskoj obali pa i u širem mediteranskom bazenu. Zasigurno postoje zajednička obilježja življenja na crti između mora i kopna ali različite činjenice uvijek utječu na to da kolektiviteti na različitim konfiguracijama obale sraz kopna i mora žive na različite načine. Šibensko priobalje zoran je primjer različitosti razlomljena krajolika na kojemu svaka kosina ili terasa na obroncima uzvisina, svako udubljenje, dina ili mlaka, da parafraziram znalački opis Mediterana iz knjige o „korumpirajućem moru“, ima vlastiti identitet. Veliki znalac tog mora Predrag Matvejević je jednom ustvrdio da na Mediteranu nije ispisana njegova „poetika skromnoga“. Iskopinama zablackog iskustva, u mjeru u kojoj

jesu napor da se posluša taj naputak, dopiremo do onoga što sam već gore imenovao „poetikom bestijalnosti“.

III.

Ratovi kao međaši velike povijesti nisu mimoišli Zablaće. Dok o zbivanjima za vrijeme Prvoga svjetskog rata nema tragova, spomenik u Zablaću s popisima civilnih žrtava i palih boraca svjedoči o sudbini sela u Drugom svjetskom ratu. Međutim, spomenik komemori samo je dio priče. Zapisima o ratu želim nadopuniti spomeničko šturo nizanje imena, ali isto tako želim, po ne znam koji put, ispraviti krivotvorenje povijesnih činjenica koje ne samo iritira nego vapi za istinom. Naime, susretao sam se sa zapisima ali i s govornicima koji bi o Zablaću govorili kao o „četničkom selu“. Zgražanje i ljutnja koji su mnogi svjedoci tog zlosretnog vremena redovito iskazivali kada bi naišli na takvo prozivanje nadahnulo je ono što slijedi.

Rastužuje me činjenica da tijekom svih ovih godina iz samoga sela nije bilo potrebe da se upozori na laž i klevetu. A trebalo je samo malo truda. Taj trud bi pojasnio da su na kraju Drugoga svjetskog rata njemačke vojne komande angažirale četnike u diverzantsko-terorističke akcije. U jednom izvještaju Komande 15. armijskog korpusa iz studenog 1943. godine čitamo da se specijalne četničke grupe upućuju u komunističku pozadinu. Njemačko pribjegavanje subverzivnim metodama borbe protiv Narodnooslobodilačkog pokreta bilo je motivirano strahom od desanta savezničkih snaga na obalu. Pozadina Zablaća, posebice vojna postrojenja u okolici i plovni put unutarnjim morem pred Zablaćem bili su strateški važna mjesta. Drugačije kazano, geografski smještaj je odredio ratnu sudbinu njegovih žitelja.

Radi organiziranja terorističko-diverzantskih akcija na ovom području, u Šibenik je 1944. godine došao poručnik Reinhard Kops, poznatiji pod imenom Konrad. On je organizirao policijsku grupu, nazvanu jedinica Konrad, dio koje, sastavljene od četnika, folksdojčera i drugih, je bio smješten u Zablaću, a dio u Arbanasima kod Zadra. Komandant četničke jedinice u Zablaću je bio njemački podoficir Fritz Raedler. Jedinica je bila obučena u njemačke uniforme, ali su zamaskirani kao partizani upadali i pustošili na kopnu i na otocima. Pokolj na otočiću Dvanjka je akcija koja je najdublje urezana u kolektivno pamćenje starijih mještana Zablaća.

IV.

Vrijeme između Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata, doba mraka kako ga drugi imenuju, značajno je i za zablacki kolektivitet i za pojedinačne sudbine ovdašnjih žitelja. Na početku prvog poraća zablacki težak postaje tvornički radnik. Ubrzo potom, procesi modernizacije, kao što je elektrifikacija, spajanje sela na vodovodnu mrežu, uvođenje telefona da nabrojim samo neke, transformiraju i prostor i doživljaj vremena. Stoga se nipošto ne slažem s onima koji smatraju da iskustvo rada u tvornicama kontaminira sliku o selu. Naprotiv. Započevši s evociranjem trenutka kada ovdašnji čovjek ulazi u tvornicu, kada se selo umrežuje u širu prostornu konfiguraciju, nastojim evocirati slike i sjećanja na vrijeme koje se iz mojeg osobnog rakursa pričinja ljudskim, punijim, usudio bih se kazati, ugodnijim nego što ga dominantni pravorijek nastoji prikazati. Pokušao sam prizvati rečeno razdoblje slikama uz koje bi valjalo progovoriti o iskustvo iseljništva pa je to razlogom zašto se mjestimice obzorje iskustva Amerike nadvija nad zablacki poluotok. No prije negoli se zaputimo preko Atlantika pozivam na posjet ljudima i poslovima, mjestima i zgodama poraća.

V.

Kao ni o štošta drugome ni o početku iseljavanja Zablacana u prekoceanske zemlje nema točnih podataka. To je iseljavanje dionica ili krak mnogoljudnog odlaska Dalmatinaca u Novi svijet na kraju devetnaestog stoljeća. Ako postoji neka specifičnost onda je to, s jedne strane, brojčanost odlazaka i, s druge, neprekidnost samog procesa. Motivirani ponajviše ekonomskim razlozima zablacki su iseljenici i kao radnici i kao poslodavci, i kao pojedinci i kao obitelji, znali iskoristiti mogućnosti koje su im se otvorile dolaskom u Novi svijet. Nema dvojbe da im je ondje već postojeća mreža prihvata ponudila odskočnu dasku za ostvarenje „američkog sna“. Zablacana ima u Australiji, Kanadi, bilo ih je u Južnoj Americi ali dva su američka grada u središtu zablacke američke priče: New York i San Pedro, Kalifornija. Nikada nisam bio u San Pedru, nisam bio ni u Australiji, dva dana sam bio u Torontu. Niz sam godina živio u New Yorku, kasnije sam ga posjetio nekoliko puta pa je razumljivo da ono što slijedi uvelike potječe iz mojeg njujorškog iskustva. Pored vlastitih doživljaja u to je iskustvo utkana predaja suseljana koji su nepripremljeni, svikli na vidik omeđen šibenskim otocima, doživjeli sučeljenje s najčudesnijim od svih otoka, s Manhattanom. Jednom ranijom zgodom sam tekst koji sam posvetio upravo tom iskustvu odlaska započeo sljedećim riječima: Od Prvića na svjerozapadu do Krapnja na jugoistoku, s pukotinom između Zlarina i

Drvenika sred koje se Pinara u raznim vremenskim prilikama odaje svojim kameleonskim preobrazbama (peka, tanjur, leteći tanjur...), pred nama je uvijek stajao obruč otoka. Bili su nam zaklonom, nudili su se kao mogućnost, bili su zapreka, bili su doista mjesta koja odvajaju ali koja su istodobno izazovi razmjene s drugima, sa svijetom. U nizu otoka koji obrubljuju hrvatsku obalu služeći joj kao štit ali češće kao labirint kroz koji se probijalo do otvorenije pučine, Jabuka bi se mogla smatrati posljednjom zaprekom. I kako da moreplovci u imenu te jadranske stijene, čijim bi brisanjem s morske površine prsnula i posljednja vezivna spona s mjestom prisnosti i podrijetla, ne čuju zov one druge, velike, Jabuke, grada-otoka kojemu smo se mi, uz nebrojeno mnoštvo ostalih, s nadom i zebnjom zapućivali.

VI.

Ako je dosad osobni glas bio zapreten u nastojanju da se izrekne kolektivno iskustvo, ako je ponegdje posve izmješten i na njegovu mjestu govore drugi, u zadnjem ga dijelu puštam govoriti bez neke osobite stege. On se dotiče najintimnijih doživljaja i strepnji ali uvijek svjestan perifernosti svojega smještaja. U tom smislu je protivan navadama da se šire područje grada Šibenika izostavi iz zavičajnog govora usredotočenog na sam grad. Ilustrirat ću tu sklonost stihovima Stjepana Gulina posvećenima rodnom gradu: „u šaku bi mi stao: /malen i dubok,/ srknuo bih te/ da nisi kamen“. Od Gulina ću posuditi metafore kojima možemo artikulirati zagovor obuhvatnijeg, usudio bih se reći istinitijeg, poimanja regionalnog identiteta. To širokogrudnije poimanje će ustvrditi da kamen o kojemu pjeva pjesnik nije samo onaj uzidan u ubave građevine grada nego je isto tako i kamen i krš s kojima su se hrvali težaci šibenskog kraja. To je kamen koji su krčili i primorci i otočani i stanovnici Zagore. Taj kamen na koji se mnogi pozivaju kada tepaju gradu Šibeniku nije samo onaj na kojemu stoji grad nego je taj kamen sudbinski odredio način života na tom krševitom tlu. Srknemo li istinski takvoga kamena uvidjet ćemo kako je grad uvijek već umrežen u okolni prostor. Iz tog prostora znamo da valja olabaviti stisnutu šaku i otvorenih ruku prigriliti ne samo grad, nego njegove otoke, priobalni pojas i njegovo zaleđe.

Stipe Grgas

Rođen 1951. u Zablaću kraj Šibenika. Diplomirao je anglistiku i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon diplomiranja upisao je poslijediplomski studij književnosti koji je završio radom „Vacillations in the Art and Vision of William Butler Yeats“. Dvije je godine radio kao srednjoškolski profesor engleskog jezika u Drnišu, potom je postao asistent na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zadru. Doktorirao je s tezom „Iščitavanje djela W. B. Yeatsa u kontekstu Nietzscheove filozofije“ na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na zadarskoj ustanovi obnašao je dužnosti pročelnika Odsjeka i prodekana za znanost. Kao redovni profesor u trajnom zvanju 2005. godine preuzima katedru za amerikanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Objavio je stotinjak znanstvenih radova iz područja anglofonih književnosti te niz prijevoda. Posebna su područja njegova znanstvenog interesa kultura i književnost dvadesetog stoljeća u Sjedinjenim Državama i Irskoj te pitanje ljudske prostornosti. Na doktorskim studijima predavao je kolegije o prostoru / geografiji i književnosti te o ekonomiji i književnosti. Sudionik mnogih tuzemnih i inozemnih konferencija, gostovao je na nekoliko europskih sveučilišta (Genova, Leipzig, Aarhus, Odense), a u dva je navrata bio Fulbrightov stipendist: u akademskoj godini 1994/1995. (Sveučilište Yale, New Haven) i u ljetnom semestru 2011. godine (Sveučilište Cornell, Ithaca). Dvaput je bio predsjednik Hrvatskog društva anglističkih studija. Bio je predsjednik Hrvatskog udruženja američkih studija te krovne Asocijacije američkih studija za jugoistočnu Europu (Hrvatska, Crna Gora, Srbija i Makedonija). 2021. odlazi u mirovinu. Sveučilište u Zagrebu dodijelilo mu je titulu profesora emeritusa. Član je Hrvatskog društva pisaca. Sa Svendom Erikom Larsenom uredio je knjigu *The Construction of Nature* (1994). Urednik je antologije irske kratke priče *Otok gipsanih svetaca* (2004).

Objavio: *Nietzsche i Yeats* (znanstveni rad, 1989); *Ispisivanje prostora: čitanje suvremenog američkog romana* (znanstveni rad, 2000); *Kažnjavanje forme: irsko pjesništvo poslije Yeatsa* (eseji, 2006); *Američke studije danas: identitet, kapital, specijalnost* (eseji, 2014); *Zablaće* (poezija, 2019); *Geografije srca* (poezija, 2023).

Biblioteka Online

knjiga 274

Stipe Grgas**ZABLAĆE**

drugo izdanje

© 2025 Stipe Grgas**© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2025****Izdavač**

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

miran_k / Pixabay.com

Objavljeno

13. travnja 2025.

ISBN 978-953-374-345-5 (HTML)

ISBN 978-953-374-346-2 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-347-9 (PDF)

ISBN 978-953-374-348-6 (MOBI)

Prvo izdanje

Meandar media, Zagreb, 2019.

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Zaklade „Kultura nova“, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.